

Kurssi 5: Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa Kappale 1: Geneven sopimukset ja lääkintäapu väkivaltaisissa konflikteissa

Nämä harjoitukset on tarkoitettu Medical Peace Work –kurssin 5 tueksi. Harjoitusten tavoitteena on antaa opiskelijoille mahdollisuus pohtia tarkemmin kurssilla mainittujen Geneven sopimusten sisältöjä.

Aseellisissa konflikteissa terveystyötä tekevien, varsinkin jos he toimivat armeijan palveluksessa, on tärkeää tietää jonkin verran Geneven sopimuksista, sillä ne säätelevät juridisesti lääketieteen harjoittamista sodassa. Huomaa, että vaikka Geneven sopimukset ovat voimassa vain sota-aikoina, esitellyt artikkelit osoittavat, että sopimukset eivät aseta lääketieteen harjoittamiselle mitään sellaisia eettisiä standardeja, jotka eivät pätsi myös rauhan aikana.

Huomaa myös, että vaikka neljäs sopimus ei asetakaan tarkkoja normeja taisteluihin osallistumattomien lääkinnälliselle hoidolle kansallisissa konflikteissa, se kuitenkin vaatii, että taisteluihin osallistumattomia ei voida syrjiä mielivaltaisesti missään olosuhteissa, mihin sisältyy myös lääkinnällisen hoidon saaminen.

Opettajien/ohjaajien tulisi valmistautua tehtäviin lukemalla relevantit osuudet Geneven sopimuksista I (Luvut 1 and 2) ja IV (Artikkelit 1-4), sekä Lisäpöytäkirjasta II (Osat I-III), sopimusten johdantokommentaarit sekä kommentit harjoituksissa mainittuihin artikloihin.

Tämä materiaali on saatavilla Punaisen ristin kotisivuilla:

www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView

Harjoitus 1: Geneven sopimus IV (siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana)

3 artikla. *Kun jonkin Korkean sopimuspuolen alueella syntyy aseellinen selkkkaus, jolla ei ole kansainvälistä luonnetta, kukin selkkaukseen osallisista on velvollinen noudattamaan ainakin seuraavia määräyksiä:*

1) Henkilöitä, jotka eivät suoranaisesti ota osaa vihollisuuksiin, heihin lukien aseellisiin voimiin kuuluvat, jotka ovat laskeneet aseensa, sekä ne, jotka ovat joutuneet taistelukyvyttömiksi sairauden, haavoittumisen, pidättämisen tai muun syyn johdosta, on kaikissa olosuhteissa kohdeltava inhimillisesti tekemättä mitään epäsuopeaa erottelua rodun, värin, uskonnon tai uskomuksen, sukupuolen, syntyperän tai omaisuuden tai muun niihin verrattavan tunnusmerkin perusteella.

Sen takia ovat ja pysyvät, aikaan ja paikkaan katsomatta, mainittujen henkilöiden suhteen kiellettyinä:

- a) henkeen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvat loukkaukset, erittäinkin murha kaikissa muodoissa, silpominen, julmuutta osoittavat piteleminen ja kidutus;*
- b) panttivangiksi ottaminen;*
- c) henkilökohtaisen arvon loukkaukset, erittäinkin nöyryyttävät ja alentavat kohtelut;*
- d) tuomiot, joita ei ole antanut sellainen tuomioistuin, jonka toimintaan liittyvät sivistyskansojen välttämättömiksi tunnustamat oikeudelliset takeet, ja teloitukset, jotka pannaan täytäntöön sellaisen tuomioistuimen edeltävättä ratkaisutta.*

2) Haavoittuneet ja sairaat on kerättävä ja niitä on hoidettava.

Kurssi 5: Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

(Huom. Täsmälleen sama artikla löytyy kaikista neljästä Geneven sopimuksesta. Tämä artikla määrittelee minimistandardit, joita tulee noudattaa kansallisissa konflikteissa, siinä missä standardit kansainvälisille aseellisille konflikteille ovat paljon laajemmat ja yksityiskohtaisemmat kuin kansallisille konflikteille asetetut.)

Kysymyksiä

- A. Keksitkö esimerkkejä tilanteista, joissa ei ole helppoa määritellä, ketkä ovat 'henkilöitä, jotka eivät suoranaisesti ota osaa vihollisuuksiin'?
- B. Miksi uskot Geneven sopimuksissa sovitun tällaisista säännöistä sairaiden ja loukkaantuneiden osalta konfliktiaikoina? Keskustelkaa.
- C. Pohdi tapauksia, joissa terveysalan ammattilaiset ovat saattaneet tehdä tai ottaa osaa tekoihin, jotka tämä artikla kieltää.

Mahdollisia vastauksia

A: Eteen voi tulla tilanteita, joissa on vaikea määritellä, ketä kuuluu 'henkilöihin, jotka eivät suoranaisesti ota osaa vihollisuuksiin', varsinkin jos jotkut ihmiset suojelevat taistelijoita tai toimivat puolisotilaallisissa joukoissa. Osapuolet pyrkivät myös usein hämärtämään rajaa 'viattomien' siviilien ja 'syyllisten' taistelijoiden välillä tehdäkseen esimerkiksi asuttujen alueiden ilmapommituksesta hyväksyttävämpää. Tästä huolimatta on oikein, että kansainvälinen humanitaarinen oikeus jättää tilaa siviilin käsitteelle. Tarkempaa keskustelua näistä aiheista löydät teoksesta Hugo Slim (2008). *Killing Civilians – Method, Madness and Morality in War*. New York, Columbia University Press.

B: Loukkaantuneet ja sairaat ovat erityisen haavoittuvaisia aseellisen konfliktin aikana, ja on siksi olemassa humanitaarinen imperatiivi heidän suojelemiseensa. Tämä koskee myös haavoittuneita taistelijoita: Geneven sopimusten mukaan niin kauan kuin sotilas on kykenemätön taisteluun vamman tai sairauden vuoksi, häntä ei tule käsitellä taistelijana vaan hoitoa tarvitsevana ihmisenä. Geneven sopimusten johdannot tekevät selväksi, että sopimusten lähtökohtana on huoli jokaisen ihmisen synnynnäisen arvokkuuden suojelemisesta, mikä on yhteydessä ihmisoikeuksien käsitteeseen.

C: Esimerkkejä voisivat olla saksalaiset tai japanilaiset lääkärit, jotka ottivat osaa vankien pakottamiseen lääketieteellisiin kokeisiin toisen maailmansodan aikana, tai kidutukseen osallistuvat lääkärit.

Harjoitus 2: Geneven sopimus I (maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta)

12 artikla. *Aseellisissa voimissa palvelevia ja muita seuraavassa artiklassa mainittuja henkilöitä, jotka ovat haavoittuneita tai sairaita, on pidettävä loukkaamattomina ja suojeltava kaikissa olosuhteissa.*

Kurssi 5: Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

Heitä on sen selkkauksen osapuolen, jonka vallassa he ovat, kohdeltava ja hoidettava inhimillisesti tekemättä mitään epäsuopeata erottelua sukupuolen, rodun, kansallisuuden, uskonnon, poliittisten mielipiteiden tai muun niihin verrattavan tunnusmerkin perusteella. Ovat jyrkästi kielletyt kaikki heidän henkeensä tai henkilöönsä kohdistuvat loukkaukset ja, muiden muassa, heidän surmaamisensa ja sukupuuttoon hävittämisen, heidän alistamisensa kidutukseen, heihin kohdistuvien biologisten kokeiden suorittaminen, heidän jättämisenä vakain tuumin lääkinnöllisettä avutta tai hoidotta tai heidän saattamisensa alttiiksi varta vasten luoduille tartunnan vaaroille. Vain pakottavista lääkinnöllisistä syistä voidaan jollekulle antaa hoidon saamisen järjestyksessä etusija.

Kysymys

- Keksitkö tilanteita, joissa sotilaslääkäreillä olisi houkutuksia rikkoa tämän artiklan säädöksiä vastaan – tai joissa heitä painostettaisiin tekemään niin? Keskustelkaa.

Mahdollinen vastaus

Läketieteellisin kriteerein kiireellisimmät tapaukset pitäisi hoitaa ensin. Näin ollen, kun esimerkiksi vastapuolen taistelijoita tuodaan hoitoon samaan aikaan kuin oman puolen taistelijoita, lääkäreillä saattaisi olla houkutus hoitaa oman puolen edustajia ensin, vaikka vihollisen potilaat olisivat pahemmin loukkaantuneita. Lisäksi, he ehkä haluaisivat varata tarvikkeita omalle puolelleen ja antaa viholliselle toisen luokan hoitoa. Tämän artiklan mukaan tällaiset teot eivät ole lainmukaisia; sopimukset eivät kuitenkaan aseta rangaistuksia lääkäreille, jotka rikkovat tätä säädöstä vastaan (rangaistuksia asetetaan vain niille, jotka ottavat osaa räikeisiin ihmisoikeusloukkauksiin kuten kidutukseen ja vankien käyttämiseen kokeissa).

Harjoitus 3: Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (Lisäpöytäkirja II)

(Huom. Lisäpöytäkirjat I ja II hyväksyttiin vuonna 1977, ja ne sisältävät kansainvälisen humanitaarisen oikeuden lisätarkennuksia alkuperäisten vuoden 1949 sopimusten pohjalta. Kaikki valtiot eivät ole allekirjoittaneet näitä lisäpöytäkirjoja. Lisäpöytäkirja I käsittelee kansainvälisiä aseellisia konflikteja, ja alla oleva artikla sisältyy myös siihen, artiklana 10.)

7 artikla. Suojelu ja hoito

- 1. Kaikkia haavoittuneita, sairaita ja haaksirikkoutuneita on kunnioitettava ja suojeltava riippumatta siitä, ovatko he osallistuneet aseelliseen selkkaukseen.*
- 2. Heitä on kaikissa olosuhteissa kohdeltava inhimillisesti ja heidän on mahdollisimman laajasti ja mahdollisimman pian saatava kaikki lääkintähoito ja huomio, jota heidän tilansa edellyttää. Mitään erottelua ei saa tehdä heidän välillään muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla.*

Kurssi 5: Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

Kysymyksiä

- A. Mitä tarkennuksia haavoittuneen oikeuksiin tämä artikla tarjoaa verrattuna IV sopimuksen 3 artiklaan (harjoituksessa 1 yllä)?
- B. Mitä eroavaisuuksia – jos mitään – on lääkäreiden velvollisuuksissa sairaita ihmisiä kohtaan (silloin kun he eivät ole taistelijoita) sota-aikoina ja rauhan aikaan?

Mahdollisia vastauksia

A: IV sopimuksen 3 artikla toteaa yksinomaan, että haavoittuneita ja sairaita tulee ei-kansainvälisissä konflikteissa käsitellä humanisti. Lisäpöytäkirja II menee paljon pidemmälle, todeten, että heidän pitää myös saada lääkintäapua, jos se he tarvitsevat sitä.

B: Artiklassa todetaan, että "Mitään erottelua ei saa tehdä heidän [haavoittuneiden ja sairaiden] välillään muilla kuin lääketieteellisillä perusteilla." Tämä vastaa I sopimuksen 12 artiklan toteamusta. Näin ollen lääkärin tulee kaikkina sota-aikoina hoitaa haavoittuneita ja sairaita samoin periaattein kuin rauhan aikana, ts. tarpeen mukaan.

Harjoitus 4: Lisäpöytäkirja II

9 artikla.

1. Lääkintä- ja hengellistä henkilöstöä on kunnioitettava ja suojeltava ja sille on annettava kaikki saatavana oleva apu sen tehtävän suorittamiseksi. Lääkintä- ja hengellistä henkilöstöä ei saa pakottaa suorittamaan tehtäviä, jotka ovat heidän humanitaarisen tehtävänsä vastaisia.

Kysymyksiä

- A. Miksi on mielestäsi tarpeellista sopia erityisestä suojelusta lääkintähenkilöstölle kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa? Keskustelkaa.
- B. Millaisia "heidän humanitaarisen tehtävänsä vastaisia" tehtäviä saatettaisiin lääkintähenkilöstöä "pakottaa suorittamaan"?

Mahdollisia vastauksia

A: Yksi syy voisi olla esimerkiksi terveystyötä tekevien haavoittuvuus, jonka vuoksi kansainvälisen yhteisön on kehitettävä vahvoja lakitekniisiä rakenteita heidän suojelemisekseen.

B: Esimerkiksi lääketieteellisten kokeiden tekeminen sotavangeilla, kidutuksessa avustaminen, taistelurooliin asettuminen, toisen osapuolen suosiminen hoidon tarjoamisessa.